24-мěш çул тухать. Хакě 15 пус.

1941
СЕНТЯБРЬ
10
ЮНКУН
213 (5928) №

Чăваш Коммуни

Пěтěм тěнчери пролетарисем, пěрлешěр!

ВКП(б) ОБКОМĚПЕ
ШУПАШКАР ХУЛА КОМИТЕЧĚН,
ЧАССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕЧĚН
ТАТА ШУПАШКАР ХУЛА СОВЕЧĚН
ХАÇАЧĚ.

МĚНПУР ТĚНЧЕРИ ХĚРАРĂМСЕНЕ!

Сире, хăвăрăн политикăллă ăнланусем мěнле пулнине, эсир мěнле тěн тытнине, мěнле социаллă положенинче тăнине пăхмасăр, миллионшар совет хěрарăмěсен ячěпе чěнсе калатпăр эпир.

Мěнпур цивилизованнăй этемлěхе хăратса тăракан пěтěмěшле хăрушлăх умěнче эпир сирěн кăмăл-туйăмсемпе ăсхакăла чěнетпěр.

Европăна юн ăшне путарнă ирсěр Гитлер Совет Союзěпе Великобританин хирěç кăна мар вăрçă туса пырать. Вăл Европăри тата Америкăри ирěклěхе юратакан мěнпур халăхсене чура туса хурасшăн. Гитлерăн фашистла йыткěтěвěсем нимěнле ěненÿ, нимěнле закон, нимěнле право, нимěнле мораль, нимěнле чыслăх тěлне те пěлмеççě. Вěсем пěр çакна кăна пěлеççě: вěлермелле.

Гитлер хăйěн йыткěтěвěсене—этемлěхěн çак тирěсěсене, вěсем — мěнпур нацисемпе халăхсемшěн хуçа пулса тăма тивěçлě «çÿлти раса» тесе ěнентернě. Вăл хăй дрессировка туса вěрентнě тискер-кайăксене моторсемпе танксем тата самолетсем çине лартнă та вěсене пěр çěршыв хыççăн тепěр çěршыва çапа-çапа аркатма приказ панă. Çав тискер-кайăксем унăн приказне халиччен тěнче илтмен тискерлěхпе пурнăçа кěртсе пыраççě. Вěсем мирлě хуласене аркатаççě, ялсене çунтарса ярса кěл купи туса хураççě. Вěсем хěрарăмсемпе ачасене вěлереççě. Тискер ěçсене курнипе ăсран кайнă хěрарăмсемпе хěрсен куçě умěнчех çав ирсěрсем вěсен упăшкисемпе ашшěсене асаплантарса вěлереççě. Вěсем самолетсемпе беженецсем хыççăн хăвалаççě, çынсене сывлăшран пере-пере вěлереççě. Вěсем тыткăна лекнисене куçěсене чавса кăлараççě, аманнисене вěлереççě.

Нимěç салтакěсене, вěсем тунă тискер ěçсемшěн наградăласа, частнăй çуртсене çаратма тата хěрарăмсемпе хěрсене, çул çитмен хěрачасене пусмăрлама ирěк параççě.

Хěрарăмсем — ача амăшěсем, арăмсемпе йăмăк-аппасем! Гитлеризм—мěнпур тěнчери хěрарăмсен чи тискер тăшманě!

Фашизм оккупациленě çěршывсенчи хěрарăмсен асапě калама çук пысăк. Фашистла бандитсен ури пуснă вырăнта пур çěрте те хěрарăм макăрни, татăлса йынăшни илтěнет. Фашистла ирсěрсем çěршер пин хěрарăмсемпе хěрсене чыссăрланă кăна мар, вěсене усал чирсем ертнě. Польша тата Серби хěрарăмěсемпе хěрěсене вěсем публичнăй çуртсене мěн чухлě хăваласа кěртрěç, мěн чухлě çынăн пурнăçне çěмěрсе лÿчěркесе пěтерчěç тата юнпа шÿтернě Польшăра мěн чухлě çынна вěсем хăйне-хăй вěлерттерсе пěтерчěç!

Франци хěрарăмěсем хальхи пек тěксěм кунсене нихăçан та курман. Гитлер вěсенчен упăшкисене тата тăванěсене туртса илчě, фашистла салтаксен кěтěвě вěсен ачисенчен юлашки çăкăр татăкне, юлашки сěт тумламне туртса илчě.

Франципе, Бельгире, Голландире тата оккупациленě ытти çěршывсенче ачасем хăрушла нумайăн вилнине курсан мěнле ача амăшěн чěри ыратса йывăрланмě? Килсěр-çуртсăр та выçă ача амăшěсем Греци тата Югослави çулěсем тăрăх ачисемпе паян пурăнмалăх çăкăр ыйткаласа çÿреççě.

Фашистла варварсен юн ěçсе ÿсěрлнě йыткěтěвěсем хěрарăмсен — католичкăсемпе протестанткăсен религи кăмăл-туйăмěсенчен мăшкăллаççě, хěрарăмсене чыссăрлатаççě, чиркÿ япалисене çаратаççě.

Фашистла ирсěрсем Совет çěршывěн хăйсем вăхăтлăха тытса илнě районěсенче хěрарăмсенчен мěнле мăшкăлланине сăмахпа каласа пама çук. Вěсен ирсěр ěçěсен вěçě-хěрри те çук. Çав ирсěр хăравçăсем, Хěрлě Çар вутсулăмěнчен [illegible] тесе, хăйсен умěнче хěрарăмсене, ачасемпе ватă çынсене хăваласа пыраççě. Хăйсем ирěксěрлесе пусмăрланă хěрарăмсенне вěсем хырăмěсене каса-каса çураççě, кăкăрěсене касса илеççě, вěсене машинăсемпе таптаççě, танксем çумне çыхса таткалаççě.

Йăмăксемпе аппасем, нимěçсен фашистла ирсěрсен юнлă преступленийěсем çинчен итлěр! Украина ялěнче вěсем Евгения Пазур ятлă хěрарăма ирěксěрлесе пусмăрланă, унтан унăн кăкăрне касса илнě те аманса пěтнě ÿтне тăвар сапса сăтăрнă.

Амăшěсен куçě умěнчех вěсем пěчěк ачасене асаплантарса вěлереççě. Белоруссе ялěнче урса кайнă нимěç салтакě Саша Сергун ятлă ачана прикладпа хěнесе пěтернě. Çакна курнипе ăсран кайнă амăшě ачана хăй ÿчěпе хÿтлеме тăнă. Ăна вара ачипе пěрлех чиксе пăрахнă.

Германире хăйěнче те Гитлер нимěç ачисене амăшěсенчен вăрласа кайса, вěсенчен тискер-кайăкла çынвěлеренсен тата вăр-хурахсен банди туса хунă. Чыссăрлатнă нимěç хěрарăмне Гитлер чура-хěрарăмăн мăшкăллă шăпине панă. Гитлерла Германири хěрарăм — вăл салтаксем тумалли машина. Гитлер государстви хěрарăм çине, выльăх кěтěвě тытакан хуçа хăйěн çурă çурласа паракан выльăхě çине пăхнă пекех, пăхать.

Хěрарăм — ача амăшě! Варшавăра вěлернě ачасен, Брестра тăрмаласа ваклатнă ачасен юнě чěнет сана! Ěнер фашистсен самолечěсем Лондонри, Ригăри, Псковри ачасем çине бомбăсем пăрахнă, ыран вěсем Нью-Йоркри ачасене вěлерсе пěтерме пăхěç.

Çураçнă хěрсем тата арăмсем! Фашизм сиртен çемьесене, юратăва туртса илет, вăл сирěн упăшкăрсене, савнă тусăрсене, тăванăрсене пěтерет.

Хăвăр халăхăрсен ячěпе, хăвăр ачусен ячěпе гитлеризма хирěç пурте тěрěслěхшěн пыракан таса вăрçа çěкленěр!

Фашистла ирсěрсем совет хěрарăмěн паттăрлăхне хуçаймěç. Гитлерăн йыткěтěвěсем килсе çапнин чи пысăк йывăрлăхне хăй çине илнě Хěрлě Çарпа алла-алăн пырса, совет хěрарăмě пěр иккěленми хăй вырăнěнче тăрать. Тăшман мěн чухлě ытларах урать, совет хěрарăмěн чěри çавăн чухлě çирěпрех, çěнтерÿ патне туртăнакан хăвачě вăйлăрах. Вăл малти позицисенче аманнисене пулăшу парса пырать. Фашистсен летчикěсем килсе чěртнě пушарсене сÿнтерет. Вăл станок умне тăрса ěçлесе, хěçпăшал тата снарядсем тăвать. Вăл хăйěн упăшкипе тата ывăлěпе пěрле тăрса партизансен отрячěсенче çапăçать. Совет хěрарăмěн шухăш-кăмăлěпе ирěкне ытти хěрарăмсенчен нимěнпе те уйăрăлса тăман вырăс хěрарăмě — Марфа Никифоровна Заболотная, каласа панă: «Хамăн тăван çěршыв хаярлăхěпе сана пиллетěп» тесе çырнă вăл хăйěн красноармеец-ывăлě патне.

Гитлерла тискер кайăксене хирěç пыракан кěрешÿре—юншăн—юн! Вилěмшěн—вилěм!—текен хěрÿллě сăмах совет хěрарăмěсен лозунгě пулса тăчě.

Пěтěм тěнчери хěрарăмсем! Хаклă аппасемпе йăмăксем!

Пирěн ирěклěх, пирěн юратнă ачасен, пиччесемпе шăллăмăрсен, савнă çыннăмăрсен, упăшкамăрсен кунçулě пиртен хамăртан килет. Халě куççуль тăкма вăхăт мар. Фашизма хирěç гитлеровецсене пуçěпех çěнтериччен тăрса хастаррăн та хаярран çапăçни кăна хамăрăн халăхсене, хамăрăн çемьесене чуралăхпа мăшкăлтан çăлса хăварма пултарать.

Хěрлě Çар мěнпур этемлěхěн ирěклěхěпе телейěшěн геройла çапăçусем туса пырать. Халě Совет Союзěн çапăçу хирěсенче мěнпур тěнчен малашлăхě пирки ěç татăлать. Смоленск патěнчи тата Днепр çинчи çапăçусенче Лондонпа Парижăн, Варшавăпа Роттердамăн кунçулě пирки ěç татăлать.

Польшăри, Чехословакири, Францири, Югославири, Румынири, Норвегири тата Германи фашизмě оккупациленě ытти çěршывсенчи хěрарăмсем! Эпир сире хăвăрăн тăван çěршывшăн, чыслăхшăн, хăвăрăн ачусен пурнăçěшěн, хăвăр пурăнакан çурт-йěрсемшěн кěрешěве тухма чěнетпěр. Гитлерла палачсене хирěç пыракан тěрěслěхлě таса вăрçăра хăвăрăн ачусен, упăшкусен, тăванусен шанчăклă помощникěсем пулăр!

Выçлăхпа ан килěшěр! Хăвăра çаратса кайнă гитлеровецсенчен çăкăр, çипуç-тумтир, кăмрăк ыйтăр, çаратнине хирěç тăрăр! Продовольстви пытарăр! Сирěн ывăлăрсемпе упăшкăрсене вěлерекен, сирěн хěрсене асаплантаракан гитлеровецсене пур майсемпе те хирěç тавăрса пырăр!

Нимěç хěрарăмě! Сан çинче чи пысăк ответлăх тăрать.

Германи халăх историйěн страницине гитлеризм влаçра тăнă тапхăр намăсла хура страница пулса кěрě.

Германи хěрарăмě! Ирěклěхе юратакан мěнпур халăхсен фашизма хирěç пыракан кěрешěвне хутшăн. Çар эшелонěсене фронта ăсатнине чăрмантарса пыр! Хăвăн выçă ачусем валли çăкăр ыйт. Çар производствине пур майсемпе те чăрмантарса пыр.

Англи хěрарăмěсем! Эсир, хăвăрăн тăван çěршывăра фашистла çăхансем пырса тапăннинчен паттăррăн хÿтлекенскерсем, ылханлă тăшмансене арканнă хуласемшěн, тăлăха юлнă çемьесемшěн, Лондон, Ковентри, Бирмингам хулисем çине бомбăсем пăрахса аркатнишěн хаярран тавăрăр! Совет Союзě, Гитлер çарěн тěп вăйěсене хěвелтухăçнелле куçарттарса, Англие пысăк пулăшу пачě. Эсир Англи хěрарăмěсем тата мěнпур англичан халăхě, çак пулăшушăн ответлесе, совет халăхěпе унăн паттăр çарне пулăшу пама хатěр тăрассине эпир шанатпăр.

Америкăри тата ирěклěхе юратакан мěнпур çěршывсенчи хěрарăмсем! Хăйсен ирěклěхěшěн кăна мар, сирěн çěршывсен ирěклěхěпе никама пăхăнманлăхěшěн те кěрешекен Совет Союзне тата Англие тěрěслěхшěн пыракан вăрçăра пур майсемпе те пулăшса пырăр. Çар производствине ÿстерсе пырăр, гитлеризма хирěç çапăçакан çарсене парас снабжение вăйлантарăр, ирěклěхе юратакан халăхсен фашизма хирěç пыракан кěрешÿри пěрлěхлě фронтне çěмěрме пăхакан гитлерла агентсене тăрă шыв çине кăларăр. Фашистла йыткěтěвěсене пěтерсе пыракан мухтавлă боецсем валли медикаментсем, ăшă çипуç-тумтирсем, парнесем ярса парăр.

Пěтěм тěнчери хěрарăмсем! Юнлă гитлеризма хирěç кěрешме пěрлěхлě фронт тăвăр!

Пирěн пěрлěхре—вăй-хăват тата çěнтерÿ тумалли шанчăк!

Пирěн ěç—тěрěс ěç, тăшмана çапса аркататпăр, эпир çěнтеретпěрех!

* * *

Валентина Гризодубова—Совет Союзěн Геройě; **В. Барсова**—СССР халăх артистки; **Гастелло**—летчикăн, Совет Союз Геройěн амăшě; **Анна Караваева**—писательница; **Коонен** — РСФСР халăх артистки; **Кузнецова**—Сталин ячěпе тăракан заводри работница: **Малькова**—швейниксен союзěн Центральный Комитечěн председателě; **Мухина**—скульптор; **Клавдия Николаева**—ВЦСПС секретарě; **Панкратова**—Наукăсен академин член-корреспонденчě; **Марина Раскова**—Совет Союзěн Геройě; **Симанженкова**—текстильщиксен союзěн обкомěн председателě; **Зинаида Троицкая**—Мускав округ çулěн начальникě; **Кукушкина Клавдия** — врач-фронтовик; **Соколовская Ольга**—фронтри медсестра; **Жаворонкова Елена**—фронтри медсестра; **Долорес Ибаррури**; **Анна Паукер**; **Ершова**—фронтри медсестра; **Мишакова Ольга**; **Федорова Татьяна**—метрострой инженерě; **Голубева**—ткачиха; **Зайцева**—Орехово-Зуевăри пěрремěш пиравăр фабрикин директорě; **Евсеева**—главшелкопром начальникě; **Никитина**—çăмран пусма-тавар тăвакан промышленноçри рабочисен Союзěн Центральный Комитечěн председателě; **П. Бавилова**—Янцево фабрикинчи работница; **Ермаченкова Екатерина**—Ярцево фабрикинчи работница; **Попова Нина**—Мускав хулинчи Красная Пресня район Совечěн председателě; **Полякова**—Мускав хулинчи Октябрьски район Совечěн председателě; **Л. Кузнецова**—«Красный восток» фабрикăри работница; **К. Архипова**—Калинин ячěпе тăракан 3-мěш №-лě машиностроительнăй заводри технолог; **Д. Журавлева** — «Шарикоподшипник» заводри цехěн мастерě; **З. Колосова**—«Красная швея» ятлă çěвě çěлекен фабрикăри работница; **К. Емельянова**—Сталин ячěпе тăракан заводри работница; **А. Яблочкина**—СССР халăх артистки; **Г. Уланова**—РСФСР халăх артистки; **М. Андреева**—ученăйсен çурчěн директорě; **К. Прохорова**—çыхăну работници; **Матюшина**—«Красный богатырь» заводри инженер; **Федорова**—«Каучук» заводри технически контроль начальникě; **Макарова** — «Пролетарский труд» фабрикăн директорě; **Лосева**—«Кардолента» фабрикăн главнăй инженерě; **Рубинович**—Красная Пресняри машиностроительнăй заводăн производство начальникě; **М. Смит-Фалькнер**—Наукăсен Академин член-корреспонденчě; **Е. Коростылева**—«Фрезер» заводри инженер; **С. Крейпайтес**—«Калибр» заводри фрезеровщица; **А. Зайцева**—Ленин ячěпе тăракан заводри работница; **А.Тенихина**—Калинин ячěпе тăракан заводри работница; **В. Крестовникова**—медицина наукисен докторě, профессор; **О. Молчанова**—физиологи наукисен докторě, профессор; **А. Близнянская**—медицина наукисен докторě, профессор; **Л. Смирнова** — биологи наукисен докторě; **Шахова**; **Л. Штерн**—Академик.

Китайри хěрарăмсем Совет Союзěнчи хěрарăмсем патне çырнă çыру

ЧУНЦИН, сентябрěн 8-мěш. (ТАСС). Китайри «Синьхуажибао» хаçатра Китайри пуçламěш шкулти виçě учительница Янь Фан, Ли Тао тата Бей Дэн Совет Союзěнчи хěрарăмсем патне çырнă çырăва пичетлесе кăларнă.

Гитлер, тенě çырура, пěтěм тěнчери правăсене тата договорсене пăсса, Совет Союзě çине ултавлăн тапăнчě. Фашистсем халăх валли вилěм, пусмăрлăх тата çарату илсе килеççě. Хаклă йăмăксем. Эпир ирсěр фашистсене хирěç кěрешес ěçре Хěрлě Çарăн, совет халăхěн тата совет хěрарăмěсен пултарулăхне тата героизмне пысăккăн хаклатпăр. Гитлерла Германия ССР Союзě çине тапăннă кун эпир ачасенчен: çак вăрçăра кам—ССР Союзě е Германия çěнтерет? тесе ыйтрăмăр. Ачасем иккěленмесěрех: «Паллах, ССР Союзě», терěç. Китайри мěнпур халăх—стариксем, ачасем, арçынсемпе хěрарăмсем ССР Союзě çине пысăккăн шанаççě. Китай халăхě совет халăхě гитлеризма пěтерсе тăкассине шанса тăрать. Çěнтерÿ сирěнте пулать. ССР Союзěн çěнтерěвě мěнпур прогрессивлă халăхăн çěнтерěвě пулать.

Одесса хули—никам пырса кěрейми совет крепоçě

Одессăран панă радиопередача

Одесса хули патěнче 29 кун хушши нимěçсемпе румынсен йыткěтěвěсемпе хаяр çапăçусем пулса пыраççě. Урса кайнă фашистсем Одесса хулин оборонине татса кěме хăтланнине Хěрлě Çар, Тинěс-Çар Флочěн боецěсем тата халăх ополченийěн отрячěсем ăнăçлăн сире-сире яраççě. Тăшманăн суйласа пухса тунă дивизийěсем пирěн чаçсем вăйлăн пыра-пыра çапнипе пěтеççě. Хула никам пырса кěрейми совет крепоçě пулса тăчě.

Сентябрěн 7-мěшěнче Одессăран пысăк радиопередача пулчě.

— Итле пире, юратнă Мускав, итле пире, совет çěршывě, итлěр пире, совет патриочěсем! — Çак сăмахсемпе пуçланнă радиопередача.

Чи малтан микрофон умěнче ВКП(б) Одесса обкомěн секретарě Колыбанов юлташ сăмах тухса каланă.

— Юлташсем!—тенě вăл.—Пěр уйăха яхăн ěнтě Одесса патěнче фашистла ирсěрсене хирěç вăйлă та хаяр çапăçусем пулса пыраççě. Пирěн чечеклекен хулана тытса илес тесе, тăшман мěнпур вăйне хурать. Фашистла варварсем пирěн пурăнмалли çурт-йěрсене ишěлтерсе çěмěрсе тăкасшăн, фабрикăсемпе заводсене тытса илесшěн, халăх пурлăхне çаратасшăн, мирлě халăха асаплантарасшăн, пирěн тăван çěршывăн ирěклě ывăлěсене чурасем туса хурасшăн. Анчах тăшман çакăн пек хăтланнине Одессăна хÿтлекенсем сире-сире яраççě. Пирěн хулана тăшман нихăçан та тытса илме пултараймě.

Вăрçă кунěсенче Одесса улшăнса урăхланчě. Рабочисемпе работницăсем, служащисем, колхозниксем тата интеллигенци хăйсен вăйěсене тата пурнăçне шеллемесěр хăйсен тăван хулине хÿтлесе тăраççě. Эпир Одесса мухтавлă Хěрлě Çар ретне тата геройла Тинěс-Çар Флотне хăйěн чи лайăх ывăлěсене панипе мухтанатпăр. Малти позицисенче çурри ытларах Одессăри коммунистсемпе комсомолецсем çапăçаççě.

Хула тулашěнче çапăçусем пыраççě пулсан та, хěрÿллě пурнăç пěр минутлăха та чарăнмасть. Мěнпур предприятисенче, учреждениçенче, научно-исследовательски институтсенче ěç вěрет. Совет патриочěсем çирěп тата тÿрě кăмăлпа ěçлеççě, вěсен пěр шухăш: кирек мěнле пулсан та фронта кирлисене пурне те вăхăтра тăратасси.

Колыбанов юлташ предприятисенчи чи лайăх стахановецсен тата Хěрлě Çар боецěсен ячěсене асăнать. Фронта кайнисем вырăнне амăшěсем, арăмěсем, йăмăкěсемпе аппăшěсем тăнă, вěсем кунсеренех икшер-виçшер норма тултараççě. Хěрарăмсем халăх ополченийěн ретне тăма çар ěçне вěренеççě.

Хăйěн сăмахне вěçлесе, Колыбанов юлташ çапла калать:

— Пирěн боевой лозунг: пěр утăм та каялла мар, малалла тата малалла! Юншăн—юн, вилěмшěн—вилěм! Хура тинěс таврашěнчи çеçенхир ултавлă тăшманăн масарě пулса тăрě. Одесса совет хули пулнă, малашне те совет хули пулать. Кун пирки эпир партипе правительствăна, хамăрăн çулпуçа, Оборона Наркомне Сталин юлташа тупа тунă.

Микрофон умěнче—çăкăр пěçерсе кăларакан иккěмěш заводри работница Глинкина юлташ.

— Юлташсем,—тет вăл.—Фашистла варварсем пирěн ирěклě тата телейлě пурнăçа туртса илессишěн мěнпур вăя хураççě. Анчах вěсен тăрăшни усăсăр. Хěрлě Çар тата Хура тинěс флочě урса кайнă фашистсен атакисене сире-сире яраççě.

Заводсенче кашни кунах стахановецсен йышě ÿсет. Хулари мěнпур ěççыннисем фронтшăн, тăшмана хăвăртрах çěнтерес тесе ěç тухăçлăхне вунă хут ÿстерсе ěçлеççě.

Эпир, Одессăри хěрарăмсем, юратнă тăван çěршывшăн алла хěçпăшал тытса тăшмана хирěç кěрешме яланах хатěр тăни çинчен пěлтеретпěр.

Ун хыççăн Хěрлě Çар, интеллигенци тата хулари предприятисен представителěсем сăмах тухса каланă.

«Большевиксен партин гимнě» хаваслăн янăрать. Çав гимнпа геройла Одессăри радиопередача вěçленнě. (ТАСС).

—O—

Пăрçа йышши культурăсене парса татнă

Чурачăк ялсоветне кěрекен «Красная Чувашия» колхоз (Çěрпÿ р.) çурхи тырăсене сентябрěн 2-мěшěнчех вырса пěтерчě. Колхозра халь кěлте кěртес, авăн çапас тата кěрхи çěртме тăвас ěçсем пыраççě. Сентябрěн 5-мěш тěлне пурě 46 гектар çинчен кěлте кěртсе капана хывнă. Тырă капанěсене ытти çулсенчи пек юнашар лартмаççě, пěрпěринчен аяккарах тăваççě. Çакă вăл вут-кăвартан сыхланма пулăшать. Колхоз пăрçа йышши культурăсене çапса пěтерсе государствăна та парса татнă.

С. ПАВЛОВ.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĚН УКАЗĚ

А. И. Шахурин, П. В. Дементиев, П. А. Воронин, А. Т. Третьяков юлташсене Социализмлă Ěç Геройěн званине парасси çинчен

Çěнě йышши боевой самолетсен сериллě производствине организацилес тата çав производствăна пурнăçа кěртес тěлěшпе калама çук чаплă çитěнÿсем тунăшăн, **Ленин** орденě тата **«Серп и Молот»** ятлă ылттăн медаль парса, çаксене **Социализмлă Ěç Геройěн** званине парас:

1. **Шахурин** Алексей Иванович, Авиапромышленность Халăх Комиссарě;
2. **Дементиев** Петр Васильевич, Авиапромышленность Халăх Комиссарěн пěрремěш заместителě;
3. **Воронин** Павел Андреевич, Авиапромышленность Халăх Комиссарěн заместителě;
4. **Третьяков** Анатолий Тихонович, 1-мěш №-лě завод директорě.

СССР Верховный Совет Президиумěн Председателě М. КАЛИНИН.
СССР Верховный Совет Президиумěн Секретарě А. ГОРКИН.

Мускав, Кремль.
1941 çулти сентябрěн 8-мěш.

СССР ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ ПРЕЗИДИУМĚН УКАЗĚ

Авиаци промышленность Халăх Комиссариачěн 1-мěш №-лě заводне И. В. Сталин юлташăн ятне парасси çинчен

Авиаци промышленность Халăх Комиссариачěн 1-мěш №-лě завод коллективě ыйтнине пурнăçа кěртсе, завода **И. В. Сталин** юлташăн ятне парас.

СССР Верховный Совет Президиумěн Председателě М. КАЛИНИН.
СССР Верховный Совет Президиумěн Секретарě А. ГОРКИН.

Мускав, Кремль.
1941 çулти сентябрěн 8-мěш.

СССР Авиаци промышленность Халăх Комиссариачěн работникěсене СССР орденěсемпе тата медалěсемпе наградăлани

СССР Верховный Совечěн Президиумě 1941 çулти сентябрěн 8-мěшěнче кăларнă Указпа, боевой самолетсем туса кăларас тěлěшпе Правительство панă заданисене кăтартуллăн пурнăçа кěртнěшěн СССР Авиаци промышленность Халăх Комиссариачěн работникěсен группине наградăланă.

Ленин орденěпе М. В. Хруничев юлташа—Авиаци промышленность **Халăх** Комиссарěн заместительне **наградăланă**.

Ěçлěх Хěрлě Ялав орденěпе—5 çынна, Хěрлě Çăлтăр орденěпе—11 çынна, «Знак Почета» орденěпе—24 çынна, «За трудовую доблесть» медальпе—36 çынна наградăланă. (ТАСС).

Совет Информаци Бюровěнчен

Сентябрěн 8-мěшěнчи каçхи пěлтерÿ

Сентябрěн 8-мěшěнче пирěн войскăсем пěтěм фронтра противника хирěç çапăçнă.

Смоленск енче Смоленск патěнчи Ельня хулишěн 26 кун хушши пынă çапăçусем противникăн «СС» дивизине, 15-мěш пехотнăй дивизине, 17-мěш мотодивизине, 10-мěш танковăй дивизине, Австрин 137-мěш пехотнăй дивизине, 178-мěш, 292-мěш, 268-мěш пехотнăй дивизисене çěмěрсе тăкнипе вěçленнě. Противник дивизийěсен юлашкийěсем васкасах хěвеланăç еннелле чакса пыраççě. Пирěн восйкăсем Ельня хулине йышăнса илнě.

Пирěн авиаци çапăçу хирěнче противникăн войскисене пыра-пыра çапнă тата противникăн авиацине унăн аэродромěсенче пěтере-пěтере пынă. Сентябрěн 8-мěш ыран тенě чух çěрле пирěн самолетсем Бухарест çине кайса бомбăсем пăрахнă. Самолетсем пурте хăйсен базисене таврăннă.

Сентябрěн 8-мěшěнче сывлăшри çапăçусенче тата противникăн аэродромěсенче нимěçсенне 62 самолет пěтерсе тăкнă. Пирěн 33 самолет пěтнě.

* * *

Автобатальон командирне старший лейтенант Лаврова разведка юнашар ялта нимěçсен артиллерипе танклă пысăк отрячě пурри çинчен пěлтернě. Южаков капитанăн артиллери дивизионě пулăшса пынипе автобатальонри боецсем нимěçсен позицийěсем патне кěрсе кайса фашистсене атакăланă. Нимěçсем пулеметсенчен тата артиллерирен персе тăнипе витěнсе, çав ялтан тухса кайнă. Тăшмана сывлăш çавăрма памасăр, пирěн боецсем вăл вăхăтра пирěн пата пырса çитнě 5 танкпа пěрле тăшмана çěнě вăйпа атакăласа хăваласа янă. Çак çапăçура нимěçсен икě ротăна яхăн пěтнě. Нимěçсенне 4 йывăр оруди тата противотанковăй 2 оруди, 2 танк, 40 мотоцикл, темиçе автомашинăпа минометсем тытса илнě. Çапăçура уйрăмăнах 1-мěш рангри воентехник Стефановский юлташ тата красноармеец Кириченко хăйсен паттăрлăхне кăтартса панă.

* * *

Ленинград облаçěнче партизансен отрячěсем, боевой операцисене вăйлăн туса пырса, гитлерла оккупантсене ним шеллемесěр пыра-пыра çапаççě. Туллимар даннăйсем тăрăх, августăн иккěмěш çуруйăхěнче Лужски районра партизансем фашистсен салтакěсемпе офицерěсене 800 çын ытла вěлерсе пěтернě, 14 танкпа çичě бронемашинăна, 17 орудине, 22 пулемета стройран кăларнă, 47 грузовой автомобиле, 62 мотоцикла пěтерсе тăкнă, горючи тултарнă 18 автоцистернăна çунтарса янă тата боеприпассем, снаряженисем, саперсене кирлě инвентарьсем тата продовольстви нумай тытса илнě.

Партизансем пырса тухасса фашистсем ăçта сахалрах кěтеççě—партизансем çавăнта çитсе фашистсене пыра-пыра çапаççě. Августăн 29-мěшěнче кăнтăрла Б. Торошковичи çывăхěнчи шоссе çулě çинче землеустроитель У. юлташ ертсе пыракан отряд нимěçсен 30 мотоциклистне пěтерсе тăкнă. Партизансем çул çывăхěнчи вăрман уçланкинче засада тунă. Нимěç мотоциклисчěсем çывхарса килме пуçласан, партизансем уçланкăна темиçе сысна çурипе чăхсем кăларса янă. Нимěç салтакěсем мотоциклсене пăрахса хăварсах, сысна çурисене тата чăхсене тытма чупнă. Партизансем темиçе хутчен залп панă хыççăн фашистсем çине пырса тапăннă та, вěсене пěтерсе тăкнă.

Толмачеворан инçех мар вырăнта Н. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячě çěрле нимěçсен танкěсем тăракан вырăна кěрсе кайнă. Часовойсене шăппăн вěлернě хыççăн, партизансем çывăракан танкистсене пěтерсе тăкнă, икě вăтам тата виçě çăмăл танка взрыв туса аркатнă тата пěр çăмăл автомашинине вăрманалла илсе кайнă.

Ветеринари врачě С. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячě Долговка çывăхěнчи Ящера ятлă юханшыв урлă каçмалли кěпер çине минăсем хурса тухнă. Кěперпе пěрлех нимěçсен минăсем тиенě автомашинни те сывлăшалла сирпěнсе кайнă. Автоколоннăри ытти машинăсемпе пěрле пынă фашистсене вěлерсе, партизансем снарядсем тултарнă 72 ещěке пěтерсе тăкнă тата ручной гранатăсем тултарнă 114 ещěке тытса илнě.

* * *

Нимěçсен фашистла войскисем хěвелтухăç фронтěнче калама çук пысăк сухатусем тÿсни çинчен калакан чăнлăха гитлерла клика Германи халăхěнчен пытарма хăтланни ăнăçлă пулмасть. Тыткăна лекнисем каласа панă тăрăх тата вěсен çумěнче тупнă çырусенче çырнисем тăрăх, нимěç халăхěн йышлă сийěсем фашистла пичетпе радио сÿпěлтетнисене ěненме пăрахса пыни курăнать. Ефрейтор Ганс Бейер Гамбургран хăйěн аманнă пиччěшěнчен çыру илнě. Фриц Бейер çапла çырать: «Эпě виçě эрне ěнтě çар лазаретěнче выртатăп. Тепěр транспортпа эпě урăх лазарета каятăп пулмалла. Кунта пурте тулса ларнă тата аманнисене тиенě транспортсем çěнěрен те çěнěрен килсех тăраççě». Нимěçсен 290-мěш пехотнăй дивизин 502-мěш полкěнчи 9-мěш ротăри тыткăна лекнě ефрейтор Гоппи çапла калать: «Пирěн ротăран 70 çынни вилчěç е аманчěç, анчах та çынсем пирěн ротăра ытти ротăрисенчен сахалрах пěтрěç. 6-мěш тата 8-мěш ротăсенче 15—20-шер салтак кăна юлнă». Допрос тунă чухне 503-мěш пехотнăй полкри 5-мěш ротăн ефрейторě Петер Гартлиф çапла кăтартса панă: «Пирěн рота малтанхи çапăçусенчех хăйěн составěнчен 50 процентне çухатрě, августăн 14-мěшěнче вара ротăн юлашкине те пěтерсе тăкрěç. Пěтěм батальон тěлěшпе те çавнах каламалла». Ефрейтор Пауль Грету çапла каласа панă: «Юлашки çапăçусенче манăн юлташсем нумай пěтрěç. Пирěн артиллери полкěнче мěнпурě те 200 çын кăна

Малалли 2-мěш страницăра.

Совет Информаци Бюровĕнчен

Сентябрĕн 8-мĕшĕнчи каçхи пĕлтерӳн вĕçĕ

тăрса юлнă. Салтаксем шанчăкĕсене çухатнă». 46-мĕш полкри 2-мĕш ротăри салтак Вильгельм Рихман çапла каланă: «Манăн ротăра 143 салтакран 41 çын кăна юлчĕ. Юлашки вăхăтра командовани вилнĕ салтаксем çинчен çемьисене сайра-хутра кăна пĕлтерет».

* * *

Колхозсемпе совхозсенче пахча-çимĕçсем пуçтарса кĕртсе хĕлле валли хатĕрлес ĕç анлăн сарăлса пырать. Горький облаçĕнчи Дальне-Константиновски район купăста хатĕрлес плана 119 процент, хăяр хатĕрлессине—105 процент, сахăр кăшманĕ хатĕрлессине 116 процент тултарнă, ытти пур культурăсем тĕлĕшпе те плана иртгерсе тултарнă. Ростов хулинчи пахча-çимĕçсемпе суту-илӳ тăвакан организаци сентябрĕн пĕрремĕш тĕлне пахча-çимĕçсем 14 пин тонна кӳрсе пынă. Купăста тăварламалли çулталăк планне 20 процент иртгерсе тултарнă та ĕнтĕ.

Харьков облаçĕнчи хатĕрлев тата суту-илӳ организацийĕсем сентябрĕн пĕрремĕш тĕлне 26 пин тоннăна яхăн пахча-çимĕç хатĕрленĕ. Ир пулакан купăста, çимелли кăшман, кишĕр тата ытти пахча-çимĕçсем хатĕрлемелли плана чылаях иртгерсе тултарнă. Хулари суту-илӳ организацийĕсем пиншер тонна хăяр тата купăста тăварлачĕ. Облаçри виçĕ районра пахча-çимĕçсене тăварлакан заводсем тунă, пахча-çимĕçсене типĕтме хатĕрленес ĕçе пуçăннă.

Сталински облаçри суту-илӳ организацийĕсем иртнĕ çулхинчен 5 хут ытларах çĕрулми хатĕрленĕ. Облаçри колхозсем купăста хатĕрлес плана 170 процент, кишĕр—140 процент тата кăшман хатĕрлессине 150 процент тултарнă. Горловкăра, Макеевкăра, Славянскра, Артемовскра тата ытти чылай хуласенче те çĕрулми, купăста тата кишĕр типĕтме тытăннă. Пахча-çимĕçсене типĕтес ĕçре колхозсем килти ахаль йышши кăмакасемпе усă кураççĕ.

Сентябрĕн 9-мĕшĕнчи ирхи пĕлтерӳ

Сентябрĕн 9-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле пирĕн войскăсем пĕтĕм фронтра противника хирĕç çапăçнă.

* * *

Одесса патне пымалли çулсем çинче противник йывăр çухатусем тӳсет. Юлашки вунă кун хушшинче Румыни салтакĕсемпе офицерĕсем 20 пин çын ытла вилнĕ тата аманнă. Çапăçу хирĕнче талккишпех Румыни салтакĕсен виллисем йăваланса выртаççĕ. Çак çапăçусенче Румыни çарĕн гварди дивизине, 11-мĕш, 21-мĕш тата чикĕри 1-мĕш дивизийĕсене уйрăмах хытă çĕмĕрнĕ.

Хура тинĕс флотĕнчи тинĕс пехотин пĕрремĕш полкĕ тăшмана хирĕç геройла çапăçать. Краснофлотецсем кункаçиччен темиçе хутчен те атакăна кĕрсе, противника калама çук пысăк çухату кӳреççĕ. Тинĕс пехотин 1-мĕш полк боецĕсем виçĕ кун хушшинче кăна Румыни пехотине икĕ полка çити, 4 танк, нумай автомашинăсем, орудисемпе пулеметсем пĕтерсе тăкнă. Румынсенчен туртса илнĕ трофейăсем хушшинче — 6 танк, 18 тупă, темиçе çĕр винтовка, нумай патронсем, 8 миномет, 20 автомат, 17 пулемет, темиçе пин снаряд тата ручной гранатăсем нумай. Краснофлотецсем румынсен 200 ытла пехотинецне тата королевски кавалерин эскадронне командирĕпе пĕрлех тытса илнĕ.

* * *

Красноармеец Филин юлташ Германин пытарса лартнă орудине тупса палăртнă. Шиксĕр боец тăшман орудийĕ патне шăппăн шăвăнса пынă та, темиçе граната ывăтса ăна расчечĕпе пĕрлех пĕтерсе тăкнă. Взрывсем пулнине илтсе фашистсен группи чупса пынă. Вĕсем хăюллă красноармееца хупăрласа илсе ăна чĕрĕллех тыткăна илесшĕн пулнă. Нимĕçсем Филин юлташ патне çывăхах пырса çитсен, вăл юлашки гранатине ывăтса янă. Взрыв хĕрлесе кайнă. Фашистсен темиçе салтакĕ çавăнтах вилнĕ. Герой-красноармеец та хăюллисен вилĕмĕпе вилнĕ.

* * *

Кĕçĕн политрук Куренков юлташ командир пулса ертсе пыракан пулеметнăй рота хăйĕнчен йышлăрах противник хĕснине темиçе сехет хушши сире-сире янă. Хăюллă пулеметчиксем фашистсене окопсем патнех çывхарма май панă та, вĕсене нимĕн хумханмасăр пулеметсенчен персе вĕлернĕ. Тăшмансен чаçĕ атакăлама чарăнса каялла чакнă, çапăçу хирне фашистсен салтакĕсем 200 çынна яхăн вилсе юлнă.

* * *

Нимĕç фашисчĕсен войскисене хирĕç пыракан çапăçусенче Хĕрлĕ Çарăн боецĕсем, командирĕсем тата политработникĕсем хăюллăхпа пуçаруллăх кăтартаççĕ. Кĕçĕн лейтенант Грунин юлташ ертсе пыракан красноармеецсен икĕ отделенине нимĕçсен икĕ роти хăйсен чаçĕнчен татса илсе йĕритавра хупăрланă. Боецсем часах окопсем туса йĕритавра оборона организациленĕ те, фашистсем çине винтовкăсемпе пулеметсенчен пеме пуçланă. Тăватă хут аманнă боец Попов юлташ винтовкăна алăран пăрахман, тăшман çине персе тăнă. Красноармеец Макеев виçĕ çĕртен аманнă, анчах çапах та çапăçнă. Çапăçу хирĕ нимĕçсен вилнĕ тата аманнă салтакĕсемпе витĕннĕ. Нимĕçсен салтакĕсемпе офицерĕсене çĕр çын ытла пĕтерсе тăкнă хыççăн, красноармеецсем хăйсен чаçĕ патне пырса тухнă.

Боецсемпе командирсен пысăк мар группи майор Михайлов чаçĕн команднăй пункчĕ çине тăшмансем виçĕ хутчен тунă атакăна сире-сире янă. Отделени командирĕ, Баку хулинчи рабочи Гребенников юлташ çак çапăçусенче уйрăмах палăрнă. Вăл хăйĕн пулеметне мала кăларса тăратнă та фашистсене умранах пенĕ. Противник каялла чакнă, çапăçу хирне 25 çын вилсе юлнă тата лăшалĕсене пăрахса хăварнă.

Иккĕмĕш рангри техник-интендант Рябов юлташ штабран хăйĕн чаçне кайнă. Çул çинче вăл хресченсенчен инçех мар вырăнта пирĕн пысăк мар подразделени фашистсен йышлă группине хирĕç çапăçни çинчен пĕлнĕ. Рябов тăшман тылне вăрттăн пынă та, пытанса ларса, нимĕçсем çине пеме пуçланă. Малтанхи хут персенех вăл минометчика тата пулемет расчетне вĕлернĕ. Фашистсем хăюллă командира тыткăна илме хăтланнă. Тапăнса пыракан фашистсем çине пере-пере, Рябов юлташ нимĕçсен татах вунă салтакне пĕтерсе тăкнă. Çак вăхăтра пирĕн подразделени атакăна куçса нимĕçсене хăйсен позицийĕсенчен хĕссе кăларнă.

* * *

Нимĕç фашисчĕсен войскисем тытса илнĕ нумайĕш районсенче тĕрĕссипе партизансем хуçа пулса тăраççĕ. Вĕсем нимĕçсене халран яраççĕ, вĕсемшĕн тӳсме çук условисем туса хураççĕ. Тракторист-орденоносец М. командир пулса ертсе пыракан отряд Порхов хулинче нимĕçсен боеприпассемпе горючин пысăк базине пĕтерсе тăкнă. Çĕрле партизансен пысăк мар группи хула тулашĕнче утă складне вут тĕртсе янă та, пăшалсенчен пеме пуçланă. Хулара тревога пуçланса кайнă. Нимĕç салтакĕсем пушар патне, пăшал сассисем илтĕннĕ çĕре чупса кайнă. Анчах та утă капанĕсем патĕнче никам та пулман. Çав вăхăтра отрядăн тĕп вăйĕсем Порхов хулине тепĕр енчен пырса кĕрсе, йĕплĕ пралуксемпе карта тытса çавăраннă складсем патне пынă. Часовойсем çине тĕрлĕ енчен гранатăсем ывтăннă. Часовойсене вĕлерсе пĕтернĕ хыççăн, горючине вут тĕртсе янă тата боеприпассем усракан складсене взрыв туса аркатнă.

Струго-Красненски районра ĕççынни депутачĕсен район Совечĕн депутачĕ В. юлташ командир пулса ертсе пыракан партизансен отрячĕ нимĕç велосипедисчĕсен группине пĕтерсе тăкнă тата радиостанци туртса илнĕ. Отряд район центрне пыракан фашистла салтаксен взводне атакăланă. Вăтăр ытла фашиста вĕлернĕ тата амантнă. Çак çапăçура партизансем автомашина, 3 пулемет тата 24 винтовка тытса илнĕ. Середкински районра партизансем фашистсен 15 мародерне тытнă, çав мародерсем хресченсенчен çаратнă пурлăха виçĕ автомашинăпа тыла турттарса кайнă пулнă. Кĕске çапăçура мародерсене пурне те вĕлерсе пĕтернĕ.

* * *

Совет горнякĕсем хăйсене шеллемесĕр паттăррăн ĕçлесе, çĕршывăн оборона хăватне тĕреклетеççĕ. Шахтински районри «За индустриализацию» шахтăра ĕçлекен навалоотбойщик Бондаренко юлташ хăйĕн 10 уйăхри программине тултарнă. Çак шахтăри крепильщик Маричев юлташ 11 уйăхри нормăна тултарса çитернĕ. Навалоотбойщик Горбунков юлташăн бригади норма тăрăх 80 тонна вырăнне сменăра кунсерен 120—130-шар тонна кăмрăк парать. Навалоотбойщиксем Ткачев, Иглов, Андриасов, Торопов тата Бондаренко юлташсем норма тăрăх 19 тонна вырăнне 33—35-шер тонна кăмрăк параççĕ. Горловкăри шахтер Паршук юлташ пĕр кунхи нормăна кашни кунах икĕ—икĕ хут çурă тултарать. Крепильщиксем Сафронов, Тискович, Киреев тата Маляр юлташсем пĕр уйăхри заданине 5 кун хушшинче тултарнă. Сталино облаçĕнчи Орджоникидзе районĕнчи шахтăсенчен пĕринче ĕçлекен забойщик Беликов юлташ çичĕ уйăх çурă хушшинче çулталăкри нормăна пĕрре çурă хут тултарнă.

Нимĕç самолечĕсем Мускав çине вĕçсе килни

Сентябрĕн 8-мĕшпе 9-мĕш хушшинче çĕрле нимĕçсен темиçе самолечĕ Мускав çине вĕçсе килме хăтланнă. Зенитнăй артиллерирен персе тата çĕрлехи истребительсем тăшман самолечĕсене Мускав патне килме паман. Хула патне икĕ самолет çеç вĕçсе пынă, зенитнăй орудисенчен пенипе, вĕсем пĕчĕк калибрлă фугаслă темиçе бомбăна тата вут чĕртсе яракан нумай мар бомбăсене тĕлли-паллисĕр пăрахса хăварнă. Пурăнмалли виçĕ çурта кăштах сиенленĕ.

В. М. Молотов юлташ Тува Халăх Республикин ССР Союзĕнчи Полномочнăй Представительне Мандар юлташа йышăннă

Сентябрĕн 7-мĕшĕнче Ютçĕршыв Ĕçĕсен Халăх Комиссарĕ **В. М. Молотов** юлташ Тува Халăх Республикин ССР Союзĕнчи Полномочнăй Представительне Мандар юлташа йышăннă.

В. М. Молотов юлташ Польшăн ССР Союзĕнчи Посолне Кот господина йышăннă

Сентябрĕн 8-мĕшĕнче Ютçĕршыв Ĕçĕсен Халăх Комиссарĕ В. М. Молотов юлташ Польшăн ССР Союзĕнчи Чрезвычайнăй тата Полномочнăй Посолне Кот господина йышăннă.

Англин çар завочĕсенчи рабочисем Совет Союзĕнчи рабочисене саламланнă

ЛОНДОН, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Англин çар завочĕсенчи рабочисен представителĕсем Совет Союзĕнчи заводсен рабочийĕсем патне салам янă, унта çапла каланă:

«Эпир, Англин çар завочĕсенчи çĕршер пин рабочисемпе работницăсен представителĕсем, хамăрăн юлташсем—Совет Союзĕнчи рабочисем патне салам яратпăр. Хĕрлĕ Çарăн хăюллă боецĕсен героизмĕ пирĕн чĕресене хускатать тата пире халичченхинчен те ытларах вăй хурса ĕçлеме хавхалантарать. Эпир сире чĕнсе çакăн пек сĕнӳ паратпăр: пирĕн хĕçпăшаллă вăйсем фашизма пĕтĕмпех тата таткăланах çĕмĕрсе тăкиччен вăрçă валли кирлĕ продукцине нумайрах та нумайрах туса кăларма обязательство парар».

Турци хаçачĕ Европăри çитес выçлăхлă хĕл çинчен мĕн çырать

СТАМБУЛ, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). «Сон Хавадис» хаçат Европăри çитес хĕл çинчен сăмах тапратса çапла çырать: «Кăçалхи хĕл чылай халăхсемшĕн хăрушă хĕл пулать. Германире тата Италире, çавнашкалах вĕсем оккупациленĕ мĕнпур çĕршывсенче те пурнăç йывăрланса çитнĕ, апат-çимĕç продукчĕсем сахал, Европăна тырпул парса тăракан Балкан хăй те выçă ларать.

Хорватинче халăх кунне кашни çынна пурĕ те 40 грамм кăна çăкăр параççĕ, Германи халăхĕн чылайĕш пайĕ кунне 80 грамм çеç çăкăр илет, Польшăра кунсерен кашни çынна икшер çĕрулми кăна параççĕ, Греци халăхĕ выçăпа аптрать».

Хаçат пĕлтернĕ тăрăх, Болгари правительствин хăйĕн Германи умĕнчи обязательствисене пурнăçа кĕртес тесе хресченсен тырпулĕсене конфискацилемелле пулнă. «Анчах,—тесе çырать хаçат юлашкинчен,—Болгаринчи тырпулпа пĕтĕм Европăна тăрантарма пулать-и вара. Истори Европăра кăçалхи хĕл вăхăтĕнчи пулас хăрушă выçлăха ку вăхăтчен курман-ха».

Америка генералĕ икĕ çулхи вăрçăн итогĕсем çинчен

НЬЮ-ЙОРК, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Отставкăри генерал-майор Фукуа «Ньюс Уик» журналта пичетлесе кăларнă хăйĕн статьинче вăрçăн икĕ çулхи итогĕсем çинчен çапла çырать: «Германи войскисене çĕнтермелле мар тенĕ шухăш ерипенех сирĕлсе пырать—çакăн пек ĕнтĕ Российăн вклачĕ вăрçăн виççĕмĕш çулĕ пуçланас умĕн. Сăнаса тăракан нумай çынсем çакна лайăх туйса илнĕ: лайăх хатĕрленĕ тата лайăх хĕçпăшаллантарнă войскăсемпе усă курсан Гитлера чарса лартма пулать. Вĕсем Англипе Америкăри Пĕрлешӳллĕ Штатсем вăйлансах пынине, Германи вăйсăрланнине аван кураççĕ. Гитлер тĕнчери икĕ аслă держава — Российăпа Англи умĕнче. Вĕсем кĕрешĕве малалла туса пыма хатĕр, вĕсен промышленноçĕ вăйлă тата чĕртаварĕсем çавтериех йышлă».

Грецири оккупациллĕ войскăсенчи салтаксем тараççĕ

ЛОНДОН, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Рейтер агентстви, Грецин Каирти çыннисенчен илнĕ пĕлтерӳсем çине кăтартса, çапла пĕлтерет: Грецире тăракан оккупациллĕ войскăсен ретĕнчи чылай салтаксем-австриецсем тарнă. Дезертирсем тусем хушшинче пытанаççĕ.

Принц Берлебург хĕвелтухăç фронтĕнче вилнĕ

СТОКГОЛЬМ, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Германи хаçачĕсем пĕлтернĕ тăрăх, хĕвелтухăç фронтĕнче принц Вольф-Дитрих-Зайн-Витгенштейн-Берлебург вилнĕ.

Англипе Германи хушшинчи вăрçă

ЛОНДОН, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Официальнăй йĕркепе çапла пĕлтереççĕ: Рейн облаçĕ çине бомбăсем пырса пăрахнă вăхăтра сентябрĕн 7-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Гюльс хулинчи синтетически каучук заводне пысăк сиен тунă. Летчиксем бомбăсем тĕл лекнине палăртнă. Пырса тапăннă хыççăн завод çăра тĕтĕм мăкăрланнипе хупланнă.

Халĕ паллă пулнă тăрăх, Англи авиацийĕ Кельн хулинчен кăнтăрта тăракан промышленноçлă район çине çĕрле пырса пĕрре тапăннă вăхăтра 1.800 çын ытла вилнĕ. Унти халăхăн шухăш-кăмăлĕ йывăрланса çитнĕ. Пĕрмаях бомбăсем пăрахнине кура çынсем халран кайнă. Нумай пулмасть Кельн хулинчен Люксембурга 4.000 беженец килнĕ.

Ĕнер кăнтăр кунĕнче Голланди çыранĕ таврашĕнче противникăн конвой сыхласа пыракан грузовой пароходне путарнă. Çурçĕр Францин районĕсем çине те бомбăсем пăрахнă.

Сентябрĕн 8-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Берлин, Киль тата Булонь хулисенчи çар объекчĕсем çине бомбăсем пăрахнă. Булоньре тухнă пушарсем Англи çыранĕнченех курăннă, пушарсем çĕр каçиччĕнех пынă.

Берлин çине пырса тапăнни унта пынă самолетсен хисепĕ тĕлĕшпе те, пăрахнă бомбăсен йывăрăшĕ тĕлĕшпе те рекордлă пулнă. Англин чи çĕнĕ конструкципе кăларнă пирвейхи йывăр бомбардировщикĕсем Берлин хули çине çурçĕр çитиччен чылай вăхăт маларах пырса тухнă, вĕсем тул çутăла пуçланă чухне тин вĕçсе кайнă. Летчиксем, хăйсем пĕлсе тăракан ориентирсемпе усă курса, хулан центрне кĕрсе кайнă. Бомбăсем пăрахнă хыççăн çиййĕнчех нумай пушарсем пуçланнă. Пысăкрах пушарсенчен пĕри хула центрĕнче тухнă. Чи пысăк калибрлă нумай бомбăсем главнăй вокзал патĕнче çурăлнă.

Германи самолечĕсем иртнĕ каç хĕвелтухăç Англин хăшпĕр объекчĕсем çине бомбăсем пăрахнă. Палăрмалла сиен кӳнĕ тата хăшпĕр жертвăсем пур.

Вăтаçĕр тинĕсĕнче Англин йывăр бомбардировщикĕсем сентябрĕн 6-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Триполи çыранĕ çывăхĕнче тăракан суднăсем çине тата Дерна районĕ çине вĕçсе пырса тапăннă. Бомбăсем пăрахсан пысăк пушарсем тухнă тата вăйлă взрывсем пулнă. Дерна аэродромĕ çинче тата Мартубăри (Ливия) противникăн çĕр çинче тăракан нумай самолечĕсемпе мототранспортне пĕтернĕ, тесе шутлаççĕ.

ЛОНДОН, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Информаци министерстви сентябрĕн 7-мĕш ыран тенĕ чух çĕрле Англи авиацийĕ синтетически каучукăн пысăк завочĕ вырнаçнă Рейн облаçĕнчи Гюльс çине тапăнни çинчен тĕплĕн пĕлтерет. Тапăнăва хутшăннă «Уитли» бомбардировщиксенчен пĕрин летчикĕ çапла каласа парать: бомбăсем пăрахмалли вырăнсене тĕрĕс палăртиччен бомбăсем пăрахмалли район тăрринче сехет çурă вĕçсе çӳренĕ. Бомбăсем пăрахнă хыççăн, вăл заводсен корпусĕсем хушшинче взрывсем пулнине тата нумай йышлă пушарсем тухнине сăнанă. Германин зенитнăй артиллерийĕ вăйлăн персе тăнине пăхмасăрах, хăшпĕр самолетсем завод çине аялтанах бомбăсем пăрахнă, летчиксем бомбăсем питĕ тĕл ӳкнине сăнанă. Юлашкинчен завода çăра пĕтĕм çавăрса илнĕ.

Рейтер агентстви пĕлтернĕ тăрăх, çĕрлехи тапăнусенчен пĕринче Англи авиацийĕ Кельнран кăнтăрти промышленноçлă район çине тапăннă вăхăтра 1.800 çын ытларах пĕтнĕ. Çав районри халăхсен шухăш-кăмăлĕсем начар, вĕсем тăтăшах бомбăсем пăрахнине пула аптраса çитнĕ. Çавнашкалах нумай пулмасть Кельнран беженецсем 4.000 çын Люксембурга пырса çитни çинчен пĕлтереççĕ.

ЛОНДОН, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Информаци министерстви çапла пĕлтерет: Англи авиацийĕ Германи тата вăл оккупациленĕ территорисем çине массăллăн вĕçсе кайса тапăнма пуçланăранпа сентябрĕн 6-мĕшĕнче виçĕ уйăх тултарчĕ. Виççĕмĕш—август уйăхĕнче те вĕçсе кайса тапăнасси чакман. Промышленноçлă предприятисем, доксем, суднăсем, артиллери позицийĕсем, аэродромсем, казармăсем, радиостанцисем тата Çурçĕр Францири, Бельгири, Голландири, Германири çар объекчĕсем çине тапăннă.

Сăмахран, августăн 13-мĕшĕнче кăнтăрла Кельнри икĕ пысăк электростанци çине тапăннă, августăн 28-мĕшĕнче Англи авиацийĕн пысăк вăйĕсем Роттердамри суднăсем çине бомбăсем пăрахнă. Ла-Маншри тата Норвеги çыранĕсем патĕнче суднăсен караванĕсем çине Англи бомбардировщикĕсем, торпедоносецсем тата истребительсем тапăннă.

Кельн çине тапăннисĕр пуçне, «Вĕçекен крепость» евĕрле самолетсем кăнтăрла Германин Бремен тата Эмден хулисем çине тапăннă, питех те çӳлтен бомбăсем пăрахнă. Август уйăхĕнче промышленноçлă районсем çине пурĕ çирĕм хутчен бомбăсем пăрахнă. Кайса тапăнас ĕçе тăватă моторлă «Стирлинг» тата «Галифакс» бомбардировщиксем, çавнашкалах «Манчестер» текен йывăр бомбовозсем хутшăннă. Август уйăхĕнче Англи самолечĕсем çĕрлехи вăхăтра йышлăн вĕçсе кайса тапăннă, вăл шутран Кельн çине ултă хутчен, Дуисбург çине 5 хутчен, Маннгейм çине 4 хутчен, Киль çине 3 хутчен, Крупп завочĕсем вырнаçнă Бремен тата Эссен çине икшер хут тапăннă. Августăн 12-мĕшĕнче Англи самолечĕсем Гамбургри, Эмденри суднăсем туса кăларакан промышленноçăн центрĕсем, Швецирен тимĕр руди турттарса пыракан Штеттинри главнăй порт çине бомбăсем пăрахнă. Хăшпĕр чухне тапăнăва 100 е тата 300 бомбардировщик хутшăннă.

Сентябрь уйăхĕн малтанхи эрнинче Англи авиацийĕн ĕçĕсем, тапăнӳ малтанхи вăхăтсенчи пекех пулнă пулсан та, иртнĕ эрнепе танлаштарсан, чакнă. Эрне хушшинче Хĕвеланăç Европăра тата Çывăх-Хĕвелтухăçĕнче тĕнĕл держависем 38 самолет çухатнă, Англи авиацийĕн 46 самолет пĕтнĕ.

Операцисене хутшăннă летчиксем нимĕç истребителĕсем çапăçуран пăрăнаççĕ, тесе палăртаççĕ. Германи командованийĕ летчиксене сыхласа хăварассишĕн тăрăшать пулас.

Гитлеровецсем хĕллехи кампанине хатĕрленеççĕ

ЛОЗАННА, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Кунта паллă пулнă тăрăх, ССР Союзне хирĕç «çиçĕмле» хăвăртлăхпа туса ирттермелли вăрçăн планĕсем арканса кайнине шута илсе, Германия хĕвелтухăç фронтĕнче хĕллехи кампанине хатĕрленме тытăннă.

Югославири хуласемпе ялсенче Германи командованийĕн пĕлтерĕвĕсене çапса тухнă. Çав пĕлтерӳсенче халăха вырăнсенчи комендатурăсенче мĕнпур çунасене регистраци тутарма хушнă.

Кунта çакăн пек сведенисем килнĕ: Германин çар влаçĕсем Румынире, Польшăра, Югославире тата оккупациленĕ ытти çĕршывсенче тиртен çĕлесе тунă пиншаксене массăллăн реквизици тăваççĕ. Тиртен çĕлесе тунă пиншаксене темиçе составпа хĕвелтухăç фронтне ăсатнă та ĕнтĕ.

Германи влаçĕсем хĕл вăхăтĕнчи вăрçа хатĕрленнине халăхран пытарма пăхаççĕ, мĕншĕн тесен вăл «çиçĕмле» вăрçăн планĕсем арканса кайнине йышăннипе пĕлтерет. Анчах Германи халăхĕ ун çинчен фронтран илнĕ çырусем тăрăх пĕлет. Берлинра çар çыннисем хушшинче ССР Союзĕн территорийĕнчи хĕл вăхăтĕнчи кампани пирки чылаях шикленеççĕ.

Нимĕçсен Польшăри тискерлĕхĕ

ЛОНДОН, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Англин информаци министерстви пĕлтернĕ тăрăх, Польшăри организаци,—вăл рабочисемпе хресченсен вăрттăн ĕçлекен икĕ пин группа ытларах пĕрлештерсе тăрать,—Лондона манифест ярса панă. Çав манифест чăннипех те пысăк документ пулса тăрать. Манифестпа пĕрле фото-ӳкерчĕксем те ярса панă. Çав ӳкерчĕксем поляксем персе пăрахнă юлташĕсене пытарнине, пĕчĕк хулари мĕнпур халăха хăваласа тухнине, хĕрарăмсемпе хĕрсене куçĕсене çыхса персе пăрахма илсе кайнине т. ыт. те кăтартса параççĕ.

Манифест çапла пĕлтерет: Варшава çывăхĕнчи пĕр хулара персе вĕлернĕ 5000 çынна канавсенче пытарнă пулнă, кайран Германи влаçĕсем канавсене витсе, çав вырăн тăрăх çул хывнă. Çĕршер пин поляксем концентрациллĕ лагерьсенче асапланаççĕ. Персе тата асаплантарса вĕлернисен çемьисем гестапоран кремаци тунăшăн 7 марка тӳлеме кирли çинчен пĕлтерекен извещенисем илеççĕ.

Германия Франци базисене тытса илет

ЛОНДОН, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). «Дейли экспресс» хаçатăн тулашри политикăн обозревателĕ çапла çырать: тĕнĕл çĕршывĕсем хĕснĕ май Петэн Бизерта (Тунис) портне нимĕçсене пама килĕшнĕ. Çапла кăтартса параççĕ: Бизерта портне Германипе Италине тинĕс бази вырăнĕнче усă курма параççĕ.

«Дейли телеграф энд Морнинг пост» корреспонденчĕ çапла пĕлтерет: Слоновая Кость. Çыранри паллах мар Абиджан текен тинĕс бази Виши правительствин аллинче тăрать. «Пĕчĕк Дакар» тенĕскер çар çыннисене ытларах та ытларах илĕртет. Французсем Абиджана Атлантикăра кирлĕрех база туса хума пăхнă. Тен, Абиджан Англин Çывăх-Хĕвелтухăçĕпе США хушшинчи коммуникацине пăсма хăтланнă. Германин подводнăй лодкисен бази пулса тăнă.

НЬЮ-ЙОРК, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). «Чикаго дейли ньюс» хаçат пĕлтернĕ тăрăх, нумаях пулмасть Виши правительстви Абиджанра çар аэродромĕн строительствине туса пĕтернĕ.

Англири „вĕçекен крепоçсен“ строительстви

НЬЮ-ЙОРК, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Ассошиэйтед пресс агентстви пĕлтернĕ тăрăх, США-ри çар министерстви авиацин икĕ компанипе çĕнĕ, тата пысăкрах, çавнашкалах урăхлатса çĕнетнĕ «Боинг» бомбардировщиксен — «вĕçекен крепоçсен» строительстви пирки килĕшсе татăлнă. Заказсен мĕнпур сумми 347 миллион доллар шутланать. Çавнашкал кашни бомбардировщик 300 пин доллар ытларах тăрать, тесе шутлаççĕ.

«Вĕçекен крепость» бомбардировщикăн çĕнĕ моделĕн огневой вăйĕ питех те пысăк пулать. Çĕнĕ самолет çинче оруди турелĕсене хӳре, фюзеляжăн çӳлти тата аялти пайĕсенче вырнаçтарса лартаççĕ. Çакă вара самолет çинчен пур енчен те персе тăма май парать. Самолет пĕр сехет хушшинче 540 километра яхăн кайма пултарать, тесе шутлаççĕ.

Турцин „Улус“ официозĕ Францири лару-тăру çинчен

АНКАРА, сентябрĕн 7-мĕш. (ТАСС). Турцири «Улус» официозăн тулашри политикăн обозревателĕ Эсмер Францири лару-тăру çинчен сăмах тапратса, çапла çырать. Франция империн пысăк пайне çухатрĕ. Çĕршыва çуррине яхăн оккупациленĕ. Миллионшар французсем Германири тыткăна лекнисен лагерĕсенче ĕçлеççĕ. Франция оккупаци расхочĕсене витме Германине миллиардшар франк тӳлесе тăрать.

Виши хăйĕн авторитетне французсем умĕнче çухатсах пырать. Нимĕçсем майлă тăракан Лаваль тата Деа çине тапăнни Виши политикине хирĕç пыракан реакци пуррине кăтартса парать. Çакна халĕ нимĕçсем хăйсем те йышăнаççĕ.

Автор юлашкинчен: Вишипе Берлин хушшинчи çыхăну кунран кунах çивĕчленсе пырать. Çакă вара нимĕçсемпе çыхăну тытасси арканса каясси патне илсе пырать, тесе пĕлтерет.

Нимĕçсем итальянецсене çаратаççĕ

НЬЮ-ЙОРК, сентябрĕн 8-мĕш. (ТАСС). Оверсис ньюс агентстви пĕлтернĕ тăрăх, Америкăри банкăн чиновникĕ, Афины хулинчен килсе çитнĕскер, çапла каласа парать: нимĕçсем Грецин мĕнпур япалисене кăна мар, вĕсем Италин оккупациллĕ войскисем Италирен турттарса пынă запассене те çаратаççĕ. Кунсăр пуçне, нимĕçсем Афины çывăхĕнчи çĕрулми лартнă мĕнпур лаптăксене конфискациленĕ, вĕсене малтан итальянецсем туяннă пулнă.

Çĕршыв оборонин фондне тĕреклетме

ВĂРНАР. Çĕршыв оборонин хăватлă фондне туса хурас ĕçе районри ĕççыннисем пысăк хастарлăхпа хутшăнаççĕ. Анаткас Уравăшри Киров ячĕпе тăракан колхоз членĕсем кашни уйăхрах икшер ĕçкунĕ парса тăма йышăннă. Вĕсемех 50 центнер тырă, 300 штука çăмарта тата 3 центнер утă параççĕ.

«Союзутиль» конторинче ĕçлекенсем çĕршыв оборонин фондне кашни уйăхрах, вăрçă пĕтиччченех, пĕр кунхи ĕç укçине парса тăраççĕ.

Кун пек примерсем питĕ нумай. Ĕççыннисем геройла Хĕрлĕ Çарпа мухтавлă Хĕрлĕ Флот Германи фашизмне ахаль каçарас çуккине шанса тăраççĕ, вĕсем оборонăна мĕнпур вăйхалпа тĕреклетме тăрăшаççĕ.

Районĕпе илсен, оборона фондне 37 пин тенкĕлĕх заем облигацийĕсем тата 12.223 тенкĕ укçа хывнă.

В. МАКСИМОВ.
Н. СМИРНОВ.

Графика пурнăçласа пыраççĕ

Çĕрпӳри тырă йышăнакан пункта кулленех тырă тиенĕ лавсем йышлăн пыраççĕ. Колхозсем графика пĕр пăсмасăр пурнăçлаççĕ. Çак куна Çĕрпӳ районĕнчи чылай колхозсем 1941 çулшăн государствăна тĕштырă парса татрĕç. Çавăнпа пĕрлех çĕршыв оборонин фондне те тырă нумай параççĕ. Красноармейски районри колхозсем 4 тонна, Çĕрпӳ районĕнчи колхозсем 288 килограмм леçсе панă.

Тырă пама пыракан çынсем валли Рындино сельповĕ тырă йышăнакан пунктра столовăй уçнă.

Г. ПЕТРОВ.

Махорка касма тытăнчĕç

ÇĔРПУ. Колхозсен уйхирĕсенче тухăçлă махорка çитĕнчĕ. Уйрăм колхозсем гектартан 15 центнер ытла махорка пухса илеççĕ. Сентябрĕн 6-мĕш тĕлне 10 гектар махорка каснă. «Молодая сила», «Цивильстрой», «Красный пахарь», «Серп» колхозсем те икшер гектар таран махорка касрĕç.

Ответлă редакторăн обязанноçĕсене туса пыраканĕ С. К. КОНСТАНТИНОВ.

РЕДАКЦИ АДРЕСĔ: г. Чебоксары, ул. Володарского, 5, Дом печати. ТЕЛЕФОНСЕМ: редакторăн — 0—67, редактор заместителĕн — 3—97, редакци секретарĕн — 4—40, пропаганда пайĕн — 4—97, парти пурнăç пайĕн — 7—97, ялхуçалăхĕпе промышленность пайĕсен — 0—88, çырусемпе рабселькорсен пайĕн — 2—30, дежурнăйăн — 6—23, «Ленин çулĕпе» журналăн — 0—85, издательство конторин—0—23.

НТ 6611 Гор. Чебоксары, типография № 1 Управления издательств и полиграфии при СНК ЧАССР, Заказ № 448. Ф. 6. 58 84 п. л.